

Bruinrode wespenorchis (*Epipactis atrorubens* (Hoffm.) Besser) in een oud Zeeuws herbarium

Wim van Wijngaarden (Provincie Zeeland, directie Ruimte, Milieu en Water,
Postbus 165, 4330 AD Middelburg; e-mail: wwy@zeeland.nl)

Summary

As a result of the reorganisation of the biological collections in the 'Zeeuws Biologisch Museum' at Oostkapelle, Province of Zeeland, two small herbaria were saved from obscurity. One of them was made by Christiaan Romijn (1910–1988), who collected mainly on the Zeeland island of Walcheren. Romijn's herbarium contains a specimen of *Epipactis atrorubens* (Hoffm.) Besser, which was collected in the dunes near Domburg, Walcheren, in August 1927. This specimen provides supporting evidence for the correctness of disputable records of *E. atrorubens* on Walcheren given by the botanists Walraven and Lako in the late 19th century. Later (and earlier) records of the occurrence of the species on Walcheren are not known.

Bij de reorganisatie van de collectie van het Zeeuws Biologisch Museum in Oostkapelle bleken hierin twee kleine herbaria aanwezig te zijn. Eén daarvan bevatte een aantal planten verzameld door de Domburger Christiaan Romijn (1910–1988) in de twintiger en dertiger jaren van de vorige eeuw, vooral op Walcheren en in het bijzonder in de Manteling.¹

Het herbarium is klein: het Zeeuwse materiaal omvat 92 vellen, er zijn 37 vellen uit de rest van Nederland (voornamelijk van een excursie in Zuid-Limburg in 1928). De locatie-aanduidingen zijn zeer summier, soms alleen 'Walcheren', maar met name die met de namen van de landgoederen langs de binnenduinrand maken soms herleiding tot op kilometerhokniveau mogelijk en daarmee een nadere precisering ten opzichte van de Atlas van de Nederlandse Flora. Over de orchideeën in zijn collectie publiceerde Romijn een korte mededeling in *De Levende Natuur*.²

De vondst van dit herbarium zou geen melding in *Gorteria* waard zijn, ware het niet dat er zich een exemplaar van de Bruinrode wespenorchis in bevindt. Het etiket vermeldt "Domburg, achter Hooge Hil, 28 augustus 1927". Deze locatie-aanduiding is ondubbelzinnig: er is op Walcheren maar één Hooge Hil, en deze ligt geheel in kilometerhok 023-398. Van diezelfde locatie bevat het herbarium ook een vel met Brede wespenorchis (*Epipactis helleborine* (L.) Crantz).

De Bruinrode wespenorchis werd al in de lijsten van Walraven³ en Walraven & Lako⁴ eind 19e eeuw voor Walcheren vermeld, maar niet in de Atlas van de Nederlandse Flora⁵ opgenomen, omdat het "hoogstwaarschijnlijk foute determinaties" betref en herbariummateriaal ontbrak. In hun lijsten staat geen nadere plaatsaanduiding.

Het materiaal⁶ in het herbarium van Romijn bewijst dat de soort er in elk geval in 1927 groeide. De eerdere vermeldingen van uitstekende floristen als Walraven en Lako, die daarnaast ook Brede en Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris* (L.) Crantz) opgeven, worden daarmee veel meer acceptabel. Latere meldingen zijn niet bekend. Op de totaallijsten van de eveneens zeer gedegen Walcherse florist

Abraham de Visser⁷ uit het midden van de vorige eeuw staat overigens voor het betreffende uurhok geen enkele *Epipactis*-soort vermeld.

De Hooge Hil is de hoogste duintop aan de westkant van Domburg. Momenteel grenst deze direct aan de bebouwing, maar op foto's uit het begin van de vorige eeuw is duidelijk te zien dat het duin geheel vrij lag, een natuurlijke indruk maakte (behoudens een aantal paden naar de top) en dat er ook struweel op groeide. Van enige landgoedachtige aanplant, zoals verderop in de Manteling veelvuldig het geval is, is niets te bespeuren.

De dichtstbijzijnde recente vondst van de Bruinrode wespenorchis is bij het Quackjeswater⁸; daarbij werd aangetekend “.. vochtige, beschaduwde plek op kalkrijk zand... Een aanzienlijke areaaluitbreiding op een voor Nederland nieuw type standplaats”. De standplaats betrof hier de niet al te zeer beschaduwde zoom van een struweel direct langs een wandelpaadje.⁹ In het duingebied bij Schoorl werd de soort in 1987 in struweel langs een fietspad aangetroffen.¹⁰

De plant in het herbarium Romijn, samen met de eerdere meldingen van Walraven en Lako, maakt het aannemelijk dat indertijd op Walcheren een vergelijkbare standplaats aanwezig was en dat het areaal van de Bruinrode wespenorchis in Nederland al eerder tot aan de kust reikte.

- 1 W. van Wijngaarden. 2004. Het herbarium Christiaan Romijn in het Zeeuws Biologisch Museum. Middelburg.
- 2 C. Romijn. 1927. Orchideeën op Walcheren. De Levende Natuur 32, 6: 187. — Het teruggevonden herbarium bevat alle door hem in dit artikel genoemde soorten. De determinaties zijn juist, op één na: de door Romijn genoemde '*Platanthera chlorantha* × *bifolia*' (later op het vel gewijzigd in '*P. bifolia*?)' bleek *P. chlorantha* (determinatie en controle van alle soorten door R.C.M.J. van Moorsel).
- 3 A. Walraven. 1878. Lijst van openbare en bedektbloeiende vaatplanten in Zeeland. Ned. Kruidk. Arch. II (3): 108–141.
- 4 A. Walraven & D. Lako. 1892. Tweede lijst van openbaar en bedektbloeiende vaatplanten in Zeeland. Ned. Kruidk. Arch. II (6): 101–135.
- 5 C.L. Plate. 1980. *Epipactis atrorubens*. In: J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate. Atlas van de Nederlandse Flora 1: 103. Kosmos, Amsterdam.
- 6 Inmiddels door het Zeeuws Biologisch Museum in permanente bruikleen gegeven aan de Leidse vestiging van het Nationaal Herbarium Nederland.
- 7 Aanwezig in het archief van de 'Groep van Zeeuwse Floristen'.
- 8 Door R. van de Haterd, zie: R. van der Meijden, W.J. Holverda & L.H. Duistermaat. 1996. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in 1993, 1994 en (ten dele) 1995. *Gorteria* 22: 57–81.
- 9 Mond. meded. R. van de Haterd; de vondst dateert van augustus 1994.
- 10 C.A.J. Kreutz & H. Dekker. 2000. De orchideeën van Nederland. Landgraaf.